

ÖNÁLLÓ UNITÁRIUS EGYHÁZKOZSÉG ASSZONYNÉPÉN

A küüllői unitárius egyházkör egyik rövid életű egyházközsége volt. Asszonynépe. A falu régi település, az 1332—1337-es pápai tizedjegyzék a fehéri esperességben mint templommal és lelkésszel bíró egyházközséget említi.¹ Asszonynépe évszázadokon át a középkori eldugott falu sorsát élte. A XVII. században változott meg a falu vallási arculata s alakult meg egy unitárius és egy református egyházközség. Miután a református hívek száma megnőtt, a megapadt unitárius hívek filiába (leányegyházközség) tömörültek és lelki gondozás végett a szentbenedeki egyházközséghez csatlakoztak.

Az asszonynépi filia múltjáról keveset tudunk. Az első adat a küüllői egyházkörnek egy XVIII. századból származó vagyonösszeírásában található, mely szerint a filiának tulajdonát képezi „egy kis harang, melly harang elhasadván újra öntetett“; a harang felirata: „In gloriam Unius veri et in honorem Domini Jesu Christi et unu . . . rem J. Ecclesiae Unitariorum fieri Curavit Josephus Magyarosi Ao 1760.“² A filia patrónusa a Magyarosi család; a harangot a „magok curialis kertiben“ őrizték, az istentiszteletet is valószínűleg házukban tartották. Mint régi unitárius családok szerepelnek a feljegyzésekben: Bedőházi, Járai, Csegezi, Boér, Biró, Pávai és a Simonfi család. A XVIII. század második felében a filia életét a fokozatos erősödés és önállóságra való törekvés jellemzi. A hívek áldozatkészsége megteremtette a lelkészi állás anyagi alapját. Az adakozók közül kiemelkedik Magyarosi Borbála, aki „15 vékás szántót és két szekér szénát termő kaszálót“ adományozott. 1780-ban már biztosítva volt a szerény lelkészi fizetés, rendelkeznek a legszükségesebb úrvacsorai kellékekkel, még csak a lelkészi lakás hiányzott. A lelkes kicsi gyülekezet nem várt tovább, ugyanabban az évben önállósította magát, anyaegyházközséggé alakult át. 1780 tehát az asszonynépi önálló unitárius egyházközség születési éve.

A templomjavítás és toronyépítés gondjaival küzdő Szentbenedek nem vette jónéven az asszonynépi filia elszakadását és önállósulását. Erre enged következtetni többek között a lelkész nélkül maradt asszonynépi egyházközségnek az esperesi vizsgálószerk előtt 1806-ban előadott panasza: „Szomoruan panaszlá az Ecclesia, hogy egész esztendőnk alatt Uri vatsorával nem élhetnek, nem lévén kitől, a Sz. Benedeki pap is felhadta.“³

Az asszonynépi egyházközség első lelkipásztora Iklandi Filep Sámuel, akit a Konzisztórium 1781-ben nevezett ki lévitai minőségben. A gyülekezet legnagyobb gondja a lelkészi lakás építése volt. Saját erejükből azonban az épülethez szükséges anyagnak csak felét tudták biztosítani, a hiányzó részt a küküllői egyházközségek adták össze. Így épült fel 1781-ben a „küsz ház“-nak nevezett szerény lelkészi lakás. Hogy hol tartották az istentiszteletet, arra nézve a rendelkezésre álló adatok nem nyújtanak felvilágosítást; valószínűleg a régi gyakorlat szerint valamelyik egyházközségi tag háza szolgált templomul.

Nem várt vizzály keletkezett az egyházközség tulajdonát képező harang használata körül. A harang a Magyarosi család kertjében volt elhelyezve, s azt özv. Magyarosi Józsefné saját tulajdonának tekintve, nem engedte meg használatát, illetve elvitelét. Az esperesi vizsgálószerk 1783. október 31-én megegyezést hozott létre a felek között. Ennek értelmében a harangot a lelkészi lakás kertjében helyezték el egy „ágasfán“. Az egyházközség kötelezte magát arra, hogy minden református halottnak, amennyiben kívánják, harangoztatni fognak. Ha pedig az asszonynépi egyházközség megszűnnék, a harang a szentbenedeki unitárius egyházközség tulajdonába megy át.

Az egyházközség kicsi lélekszámára és szegénységére enged következtetni Iklandi Filep Sámuel lévita fizetése, mely a következőkből állott: 8 véka szemes törökbúza, 14 és 1/2 kalongya búza, 6 veder must, 3 szekér fa, 3 napi szántás a lévita használatában levő szántón és a Zsuki alapítványból évi 15 forint. Emellé járult kb. 1536 m² területű belsőség, melynek egyik határa a faluból lefolyó patak, a másik az országút. Az egyházközség ládájában őrzött ingóságok: 4 keszkenő, 2 kendő, 3 abrosz, 3 öntányér, 1 aranyos pohár és egy fedeles bokály.

A gyülekezet elégedetlen volt lelkipásztorával. Az 1786. január 24-i désfalvi közgyűlésen panaszt nyújtanak be, melyben Iklandi Filep Sámuel lévitát illetlen cselekedetekkel vádolják. Ugyanakkor kérik a közgyűlést, hogy csatolják Szentbenedekhez, mivel szegénységük miatt nem tudnak lévitát tartani. Balázs Márton esperes ígéretet tesz a vádak kivizsgálására. Érdemleges intézkedés azonban nem történt, mert Iklandi Filep Sámuel 1791-ben bekövetkezett haláláig az egyházközségben maradt.

1792-ben az ádámosi köri közgyűlés a hívek kérésére a lelkész nélkül maradt egyházközséget gondozás végett Szentbenedekhez csatolta. 1792-től 1806-ig a szentbenedeki pap az esperesi vizsgálószerk utasítása szerint havonként tartott istentiszteletet Asszonynépén, és a nagy ünnepeken úrvacsorát osztott. A gondozás elégtelensége és az önállóság megtartása indította a gyülekezetet arra, hogy a Konzisztóriumtól újból lévitát kérjen. Az 1806. június 28-án tartott vargyasi zsinat Ilyés Ferenc recsenyédi kántornak engedélyt adott, hogy az „asszonynépi lévitaságra való befogadtatását az ottani ecclésiabeli tagjai előtt kieszközölheti“. A gyülekezet szívesen fogadta az ajánlkozót, de az ugyanazon év december 7-én tartott esperesi vizsgálószerk jegyzőkönyvében már két panasz szerepel Ilyés Ferenc ellen. Az esperesi vizsgálószerken a lévita „keményen megintetett, hogy minden haladék nélkül tisztességes változást szerezzen magának és hivatalához illendőleg viselje magát“. Jel-

lemző a hívek magatartására, hogy a panasz ellenére is a lévitát naponta ellátták étellel. Ilyés Ferenc nem tett eleget az esperesi vizsgálószék meghagyásának, éppen ezért a Konzisztórium 1807. február 9—12-én tartott ülésében hivatalából elbocsátotta, és helyébe Szabó István szentbenedeki iskolamestert rendelte.

Szabó István alig egy évig szolgált. 1808-ban meghalt, a lelkészi állás újból megüresedett. Az 1808-ban tartott esperesi vizsgálószék sájnálattal jegyezte fel a lévita halálát és a lelkészi állás megüresedését. A hívek nagy anyagi áldozatot vállaltak az egyházközség fenntartása érdekében; mindent megtettek, hogy Asszonynépe szépet és jót mutasson, hátha megtetszenének valakinek és betöltené az üresen maradt lelkészi állást. Törekvésük sikerrel járt. 1808-ban Filep József vállalta az asszonynépi lévitaságot, melyet 1811-ben bekövetkezett haláláig töltött be. Szolgálatáról így nyilatkoztak: „Az Ecclesia meg van elégedve Ministerével minden tekintetben.“

Az 1812. január 3-i Konzisztórium a Filep József halálával megüresedett állásra Vári Zsigmond szentábrahámi kántort rendelte ki, állását azonban előttünk ismeretlen okokból nem foglalta el.¹

Az 1813. évi esperesi vizsgálatkor újból üres a lelkészi állás. Látszik is ez a pásztor nélkül maradt nyájon, mert, amint a vizsgálószék feljegyezte, „ezelőtt néhány esztendőkkel meghalálózván a pap, a háza is elromlott, s a ház fainak nagyobb részét a körülötte lakó falus felek éjjelenként ellopkodták“. Az önálló egyházközségi élet és lelkészi szolgálat akarása már csak gyenge vágy maradt, s ez megmutatkozott a lelkészi fizetés biztosítására történt megajánlásukon. Egyedül a gondnok, Járai Sámuel adott többet, éspedig a most épülő malma szombati vámját és hat ember búza és kukorica örlési vámját.

Az egyházközség többé nem kapott lévitát, aki gondozta volna. Az 1813. évi esperesi vizsgálati jegyzőkönyv a temetés hangját üti meg: „Ezen Ecclesia régebben filiája volt Sz. Benedeknek, azután anyásította magát, most pedig miután a papja meghalt, özvegyen vagyon“ (6). Rövid volt az özvegysege, hívei szétszóródtak. 1877-ben már csak három unitáriust tartanak nyilván a 614 lakosú faluban. Így tűnt el a XIX. század utolsó felében az asszonynépi egyházközség. Emlékét a volt küllői egyházkör iratai őrzik.

SIMÉN DOMOKOS

JEGYZETEK

¹ Documente privind istoria României, veacul XIV. III. k. 124, 153. l.

² „Bona Consignata“ kezdetű, 1700-tól jegyzőkönyveket és feljegyzéseket tartalmazó, bőrkötéses kézirat gyűjtemény, 113—115. l. A volt küllői egyházkör esperesi levéltárában található.

³ „Protocollum“ kezdetű, számadásokat és zsinati jegyzőkönyvi kivonatokat tartalmazó kézirat munka a volt küllői egyházkör irattárában. Jelzése II/a/2. Asszonynépére vonatkozó feljegyzéseket lásd a 10, 69, 286, 288, 315 és 339. oldalakon.

32 ÉV TÖRTÉNETE A BETHLENSZENTMIKLÓSI EGYHÁZKOZSÉG ÉLETÉBŐL

1941. szeptember 5-én jöttem a bethlenszentmiklósi unitárius egyházközségbe segédlelkészi minőségben. Egy évig a volt unitárius felekezeti iskolában tanítottam és végeztem az énekvezéri teendőket. Közben az egyházközség lelkésze, id. Sebe Ferenc eltávozott Bethlenszentmiklósról. A hívek egyhangú meghívása alapján rendes lelkészi kinevezést kaptam. Beiktatásom 1942. július 17-én volt. Idejövetelem óta tehát több mint 32 év telt el. — Ez ünnepélyes órában az egyházközség életéből 32 év története elevenedik fel lelkemben. Az emlékek között úgy érzem magam, mint a mesebeli király, aki az egyik szemével sírt, a másikkal nevetett. Az emlékek között ugyanis vannak olyanok, amelyek könnyet csálnak a szememből, és olyanok is, amelyek örömmel töltik el lelkemet. Valamennyi emléket felsorolni szinte lehetetlen, hiszen ez a 32 év olyan eseménydús volt, hogy sokszor évszázadok alatt nem történik annyi változás az emberiség életében, mint amennyi ezen idő alatt történt. Néhány fájó és örömet okozó emlék mégis kikiváncozik a lelkemből.

Első fájó emlékem a háború következtében szétszórt családokkal, édesapa nélkül maradt ártatlan gyermekekkel, hősi halottaikat sirató szülőkkel és a tanító nélkül maradt iskolával kapcsolatos.

A fájó emlékek közé tartozik, hogy a temetési szertartások sorozatában sok református koporsója mellett is kellett végbúcsút mondanom és több hősi halottról és háborúban eltűntnek nyilvánított hívekről kellett megemlékezniem. Sok koporsó mellett oly nagy volt a bánat, hogy remegő ajkam a bánatos szívekkel együttérző lelki fájdalom miatt alig tudta kifejezni a végbúcsú fájó érzését és hirdetni a vigasztalást a sebzett szíveknek.

De milyen jó, hogy a fájó emlékek mellett vannak boldogító emlékek is, hogy a fájó könnyek mellett örömkönnyek is megcsillanhattak a szememben. Boldogító emlékem, amikor ezelőtt 32 évvel, ideérkezésem után, megéreztem az egyházközség híveinek a szeretetét, hitünkhöz való ragaszkodását, a jóakaratot és nemes szándékot, amellyel viseltettek irántam, és támogattak, amidőn 31 évvel ezelőtt itt családot alapítottam. Ezt a jóakaratot és nemes szándékot én is mindig viszonozni igyekeztem.